

Kertomus kaivauksesta, jonka hum.kand. Marianne Schauman suoritti Renkomäen kylässä Ristola-nimisen tilan metsämailla 2-21 elokuuta 1970.

Kertomukseen liittyy:

Löytöluettelo KM 18320, Suunnitelmapartta Renkomäen-Ylä-Okeroisten maantien parantamisesta välillä Renkomäki-Okeroinen, kaivausalueen yleiskartta, kolme (3) tasokarttaa, kaksi (2) profiilikarttaa, vaakituskartta, valokuvat 35991-36023 ja diat 35024-36037.

Kaivauksen kohteena oli kivikautinen asuinpaikka Lahden kaupungin (ent. Hollolan pitäjän) Renkomäen kylän Ristolän tilan metsäalueella RN:o 1⁵⁴ ja Tiirismaan kylään kuuluvalla peltoalueella RN:o 2² (koordinaatit x=675983, y=42513, peruskartta 311102). Lahden kaupunki omistaa molemmat alueet.

Kenttätöyöt suoritettiin Muinaistieteellisen Toimikunnan määräyksestä Tie ja Vesirakennuslaitoksen kustannuksella. Allekirjoittanut toimi kaivauksen johtajana, fil. yo. Teppo Korhonen ja fil. yo. Lea Väkeväinen kartanpiirtäjinä.

Kaivauksen tarkoituksena oli tutkia, ulottuisiko ennestään tunnettu muinaisjäännösalue TVL:n suunnitteleman Okeroisten ja Renkomäen välisen tielinjan kohdalle. - Maanviljelijä Matti Huuskonen (os. Lahti, Hangasmäki) oli löytänyt Tiirismaan pellolta kvartseja, joita hän lähetti Kansallismuseolle (diar. 15.11.1966, ks. luettelo ja verif. KM 17151). 17. p:nä lokakuuta 1967 kävi amanuenssi Anna-Liisa Hirviluoto paikan päällä ja totesi että pellossa oli rikas asuinpaikkajäännös (ks. tarkastuskertomus topograafisessa arkistossa). TVL:n ensimmäisen tielinjaehdotuksen mukaan olisi tielinja vedetty yli Tiirismaan pellon. Muinaistieteellinen Toimikunta katsoi hyväksi rauhoittaa peltoalueen ja ehdotti TVL:lle että tielinja siirrettäisiin idemmäksi, jotta tuleva

tietyö ei vahingoittaisi rikasta muinaismuistoaluetta. Silti Muinaistieteellinen Toimikunta katsoi tarpeelliseksi suorittaa koeluontoisia kaivauksia metsäalueella TVL:n uuden vahvistetun tielinjasuunitelman kohdalla.

Kaivausalue sijaitsee metsäisellä moreeniharjanteella, jonka korkeus yli merenpinnan on 72-94 m, sekä savipellolla, jota lännessä rajoittaa Porvoonjoki. Traktoritie erottaa metsäisen moreenirinteen ja pellon toisistaan. Tien länsipuolella on ollut lato, josta on jäljellä ainoastaan perusta. Lato on sijainnut rinteessä. 30 m ladosta pohjoiseen on lähde moreenin savimaassa. Lähteensilmän ympärillä on vanha kaivonrengas.

Kuten edellä on mainittu, olivat kaivaukset koeluontoisia, jotta saataisiin selville ulottuisiko asuinpaikka ylös metsärinteeseen saakka, ja miten laaja mahdollinen asuinpaikka tielinja-alueella on.

Tutkimukset aloitettiin kahdessa kohdassa missä tarkastusmatkalla toukokuussa 1970 oli havaittu merkkejä asuinpaikasta.

Ensin avattiin 2 metriä leveä koeoja (ks. yleiskartta, alue II) kohtisuoraan korkeuskäyriä vastaan. Tässä paikassa oli metsänpuoleisessa ojanpenkassa havaittu savimaassa tummempaa värjäystä. Tuloksena oli, että löytöjä tuli ainoastaan pellonpuoliselta osalta koeojaa. Ruudut traktoritiellä ja metsässä olivat tyhjiä. Pellonpuoleisissa ruuduissa oli keskimäärin noin 30 cm paksuinen savimaa ja sen alla vaalea hiesu (ks. profiilikartta II). Kaikki löydöt tulivat savimaakerroksesta. Tien kohdalla oli savimaan lisäksi paikoin hiekkamaata, todennäköisesti tuotua täytehiekkää. Käytännöllisistä syistä profiilia ei ole piirretty koeojan metsänpuoleisesta osasta. Happaman ruokamultakerroksen alta tuli esiin huokoinen savimaa, paksuudeltaan noin 15 cm, jonka alta tuli esiin vaaleampi, kova savimaa. Toisaalta metsässä olevat ruudut olivat melko täynnä

suuria maakiviä, hyvin tiheästi, niin että savimaata oli vain pieninä läiskinä kivien välissä.

Koeojaa II ei vedetty ruutua III länneemmäksi, koska korkeusero 50 m:n matkalla joelle päin ei ollut 10 cm:iä suurempi.

Asuinpaikan korkeus yli merenpinnan voidaan siten täsmentää 10 cm:n tarkkuudella. Joen reunasta noin 20 m itään on selvästi näkyvissä entinen rantatörmä, jonka putous on noin 50 cm. Joen puolella törmää avattujen koekuoppien perusteella törmän ja joen välinen osa peltoa on löydötön.

Seuraavaksi avattiin koeoja E alueella VIII (ks. yleiskarttaa) 68 m:n päässä koeojasta II luoteeseen. Tarkastusmatkalla touku-kuussa 1970 löydettiin tältä paikalta metsänpuoleisesta ojanpenkasta kvartsi-iskos. Koeojassa E oli runsaasti löytöjä sekä metsän että pellon puolella. Seuraavaksi avattiin koeoja L samalla alueella. Myös tästä koeojasta tuli löytöjä. Tämän jälkeen kaivettiin koeojien E ja L välinen alue, jota suurennettiin ruuturivi A:han. Koeojat E ja L yhdistettiin metsässä koeojalla ruuturivissä 10.

Kaivausalueen pellolla olevassa osassa oli savimaata noin 30 cm:n paksuisena kerroksena. Sen alta tuli esiin vaalea hiesu, joka oli löydötön. Metsässä ylinnä oli ohut ruokamultakerros (3-5 cm), jonka alla oli löytöpitoinen, huokoinen savimaakerros, väriltään keskiharmaa. 10-20 cm:n syvyydessä ilmenee vaalea ja kova savi-
maakerros, joka on löydötön. Minkäänlaista kulttuurikerrostumaa ei ollut havaittavissa. Ainoastaan ruudussa E 13 (ks. tasokarttaa) oli pieni läiskä tummempaa savimaata. Ruudussa oli myös nokea ja hiiltä, joskin niukasti. Myös ruudussa E 17 oli havaittavissa hiiltä ja nokea. Ruuduissa E 13 ja I 10 oli vahvasti mullansekaisia läiskiiä. Nämä ovat mahdollisesti jälkiä myöhemmin kaivetuista kuopista.

Alue oli enimmäkseen kivetöntä. Kivet ruuduissa E 12-17, G, H, I, J 10 ja L 13,14 olivat kaikki maakiviä moreeniharjanteessa. Alue VIII:n kaivamisen ohella suoritettiin pistokokeita kaivamalla koekuoppia. (Ks. yleiskarttaa.)

Koekuopassa I oli maaperä ruokamultakerroksen alla hiekan sekaista savimaata. Minkäänlaista kulttuurikerrostuman väriä ei ollut havaittavissa. Karkean maan alta ilmaantui hieno savihieta. Löytöjä tehtiin 15 cm:n syvyyteen saakka.

Koekuoppa III oli täysin löydötön. Maaperä oli kivensekaista savimaata.

Koekuopassa IV oli maaperä karkeaa kellertävänruskeaa hiekkamaata. Tästä kuopasta löydettiin sekä keramiikkaa että kvartseja. Tulevia tutkimuksia ajatellen kuoppaa ei tässä vaiheessa kaivettu pohjaan. Koekuopan V itäprofiilissa on selvästi havaittavissa, miten hiekkamaa jyrkästi vaihtuu savimaaksi. Kuopasta löytyi kvartseja.

Koekuopassa VI maaperä ruokamullan alla oli tummaa, huokoista savimaata. Ruudusta löytyi käyräselkäinen kourutaltoa ja kvartsi-iskoksia.

Koekuoppa VII sijaitsi lähteensilmän välittömässä läheisyydessä. Savimaa oli hyvin vetinen. Löytöjä oli pari kvartsi-iskosta.

Koekuopassa IX maaperä ruokamultakerroksen alla oli niinikään tummaa, huokoista savimaata, jonka alta tuli vaalea, kova savi. Löytöinä oli pari kvartsi-iskosta.

Koekuopassa X oli maaperä savimaata. Kuopasta löytyi kvartsi-iskoksia.

Kuopassa XI oli maaperä niinikään savimaata. Ainoa löytö oli yksi kvartsikimpale.

Koekuopat XII, XIII, XIV ja XV sijaitsivat niinikään savimaassa. Nämä kuopat olivat kaikki löydöttömiä.

Kuten edellä kerrotusta käy ilmi, on maaperä suurimmalla osalla aluetta savimaata, missä löydöt sijaitsevat huokoisessa kerroksessa. Kun savi syvemmällä kovenee, maa muuttuu löydöttömäksi. Pellossa savimaa ei muuttunut kovaksi, vaan savikerroksen alla oli vaalea hiesu. Moreeniharjanteella on rajoitettu hiekkamaa-alue, joka ulottui koekuopasta IV koekuoppaan V.

Vaakituksessa käytettiin TVL:n kiintopistettä no. 68256, jonka korkeus yli merenpinnan on 71,415 m.

Suurin osa löydöistä näyttää olevan yhdestä tai useasta esikeraamisesta asutuksesta, joista pääasiallinen löytöaineisto on kvartssia. Harvat keramiikkapalat (18320:68,69) koekuopasta IV osoittavat nuorakeraamisen kulttuurin väestön asuneen hiekkamaa-alueella.

Helsingissä, toukokuun 24 päivänä 1971

Marianne Schauman

Valokuvat

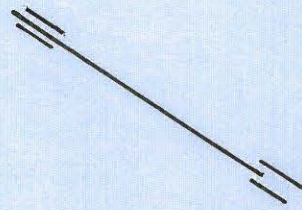
- 35991 Yleiskuva asuinpaikka-alueelta, pelto R no. 2² ja
35992 moreeniharjanne R no. 1⁵⁴ lännestä päin. Valokuva
35993 otettu joen länsirannalta.
- 35994 Yleiskuva asuinpaikka-alueelta lännestä päin, sama
35995 kuin edellinen. Valokuva otettu joen itäirannalta.
- 35996 Moreeniharjanteen läntinen rinne. Valokuva otettu
35997 lounaasta.
- 35998 Moreeniharjanteen läntinen metsärinne ja pellot
35999 luoteesta katsottuna.
- 36000 Moreeniharjanteen läntinen rinne entisen ladon pai-
36001 kan kohdalta. Työmaakopin oikealla puolella näkyy
koeoja II. Kuva otettu lännestä.
- 36002 Moreeniharjanteen luoteinen metsärinne, lounaasta
36003 katsottuna.
- 36004 Porvoonjoki. Taustalla moreeniharjanteen läntinen
rinne.
- 36005 Koeoja I lännestä katsottuna.
36006
- 36007 Koeoja E ruudut 1-6 ja viereiset ruudut luoteesta.
- 36008 Koeoja E, kaivausalue VIII. Ruudut 11, 12, 13 ja 14
lännestä katsottuna.

- 36009 Ruutuja I, J ja K 6 kaivetaan. Kuva otettu lounaasta.
- 36010 Kaivausalue VIII, lounaasta.
- 36011 Kaivausalue VIII, ruuturivi E. Kuva otettu lännestä.
- 36012 Kaivausalue VIII, kaivetaan ruutuja F 6 ja F 7.
Kuva otettu lännestä.
- 36013 Kaivausalue VIII, ruudut A,B ja C 4, 5 ja 6, lännestä.
- 36014 Kaivausalue VIII, ruutua F 6 kaivetaan. Kuva lännestä.
- 36015 Kaivausalue VIII luoteesta.
- 36016 Kaivausalue VIII luoteesta.
- 36017 Kaivausalue VIII luoteesta.
- 36018 Kaivausalue VIII lännestä.
- 36019 Kaivausalue VIII lännestä.
- 36020 Kaivausalue VIII lännestä.
- 36021 Kaivausalue VIII lännestä.
- 36022 TVL:n työmaakoppi.
- 36023 Kartanpiirtäjät Lea Väkeväinen ja Teppo Korhonen.
- 156 36024 Asuinpaikka-alue etelästä katsottuna.
- 157 36025 Asuinpaikka-alue etelästä.
- 158 36026 Asuinpaikka-alue lounaasta.
- 159 36027 Asuinpaikka-alue luoteesta.
- 160 36028 Asuinpaikka-alue luoteesta.
- 161 36029 Asuinpaikka-alue luoteesta.
- 162 36030 Asuinpaikka-alue luoteesta.
- 163 36031 Asuinpaikka-alue luoteesta.
- 164 36032 Asuinpaikka-alue idästä joelle päin katsottuna.
- 165 36033 Koeoja II lännestä.
- 166 36034 Koeoja II lännestä.
- 167 36035 Koeoja II luoteesta.
- 168 36036 Koeoja II lännestä.
- 169 36037 Koeoja II idästä.

LAHTI, RENKOMÄKI, Ristola
 Kaivaus 1970 Marianne Schauman
 yleiskartta
 Piirt. Lea Väkeväinen
 1:200

----- traktoritie
 TVLn merkkipaaluja

XI

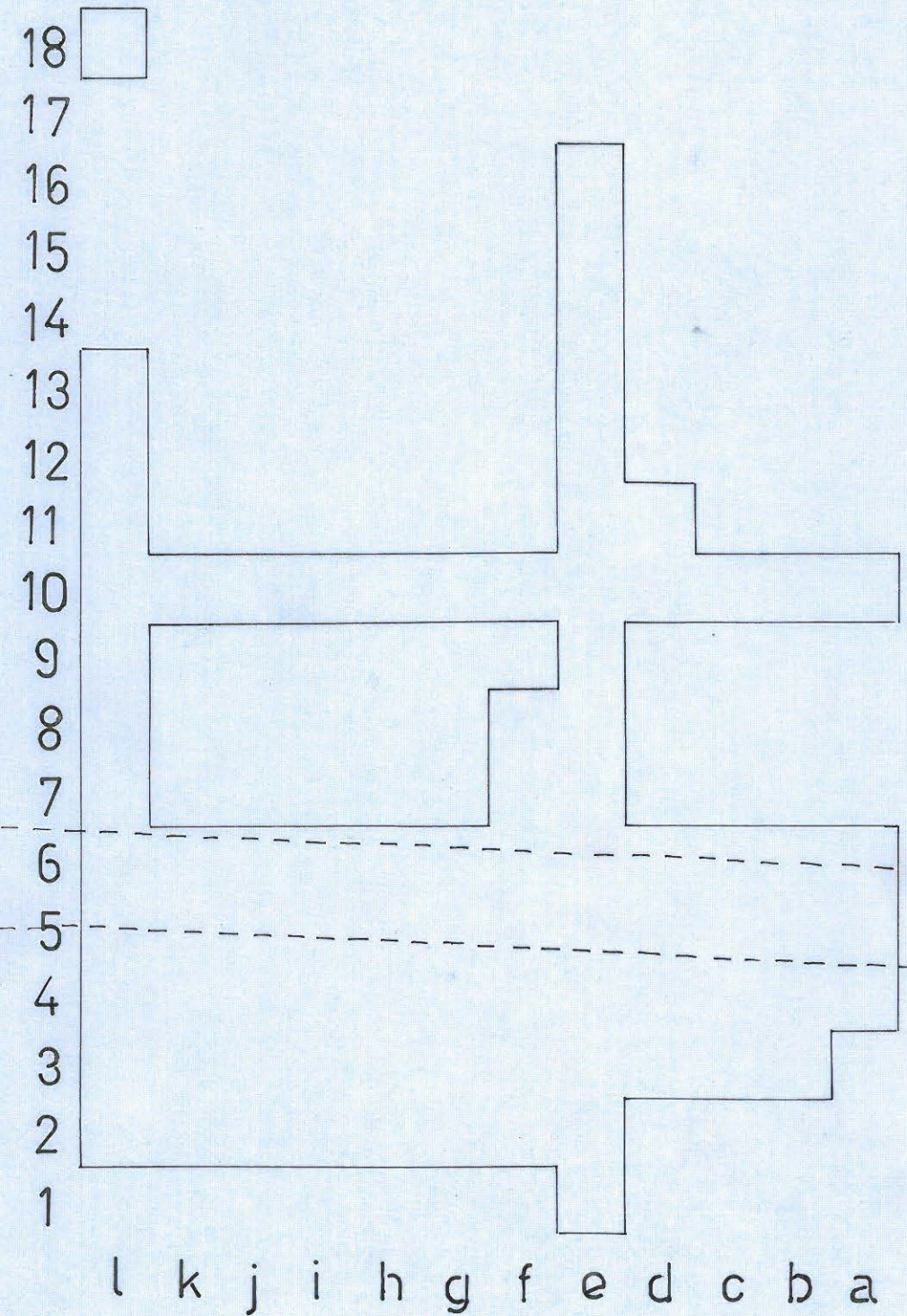
X

IX

XIV

XIII

XII

VIII

□
XV

□

I

II

19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

□

VII

□

VI

□

V

□

IV

□

III

⊕

TVL KP 68256
k y.m.p. 71,415 m

⊕

c b a

LAHTI, Renkomäki, Ristola

KAIVAUS 1970, M. SCHAUMAN

TASOKARTTA ALUE VIII, PIIRTÄNYT LEA VÄKEVÄINEN

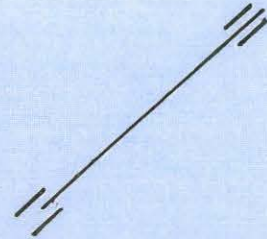
1:20

KP 244

 LIKAMAA = TUMMANRUSKEA SAVIMAA

 MULLANSEKAISTA SAVIMAATA

 HIILTÄ JA NOKEA

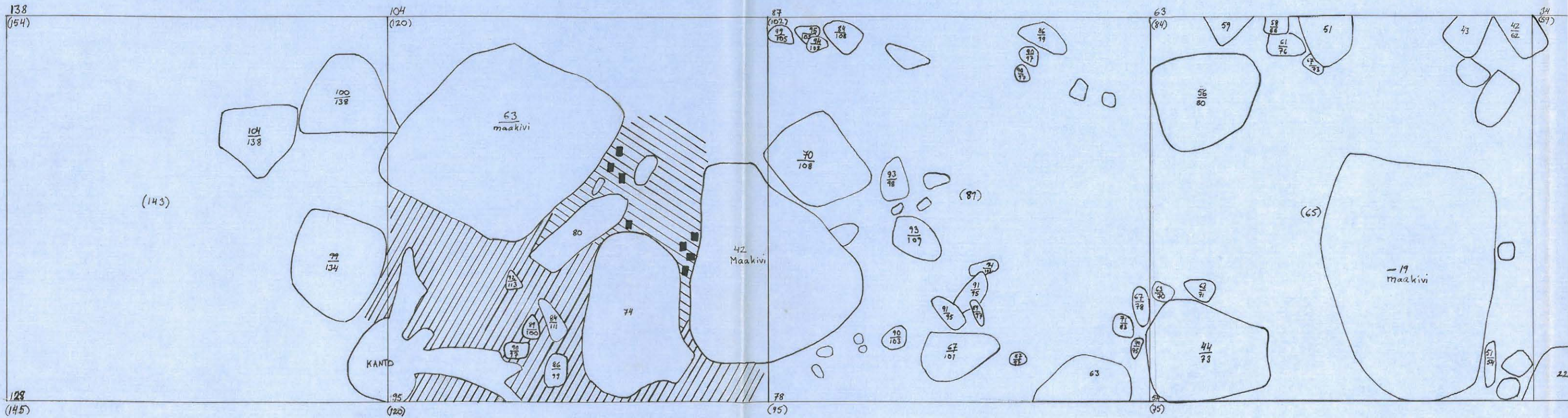

12

13

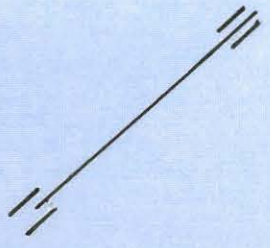
14

15

N

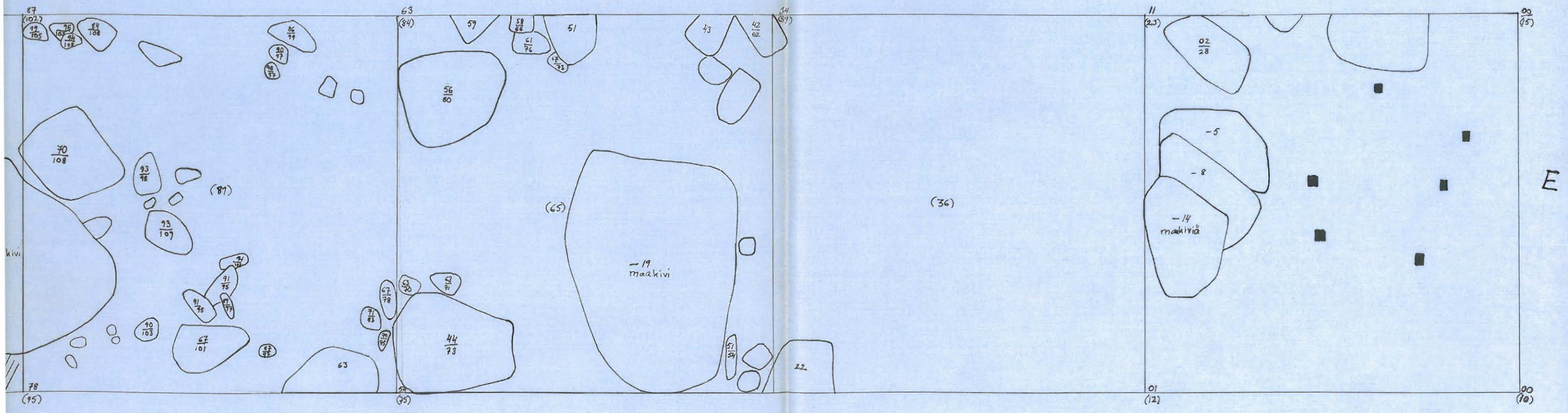

14

15

16

17

E

AHTI, Renkomäki, Ristola

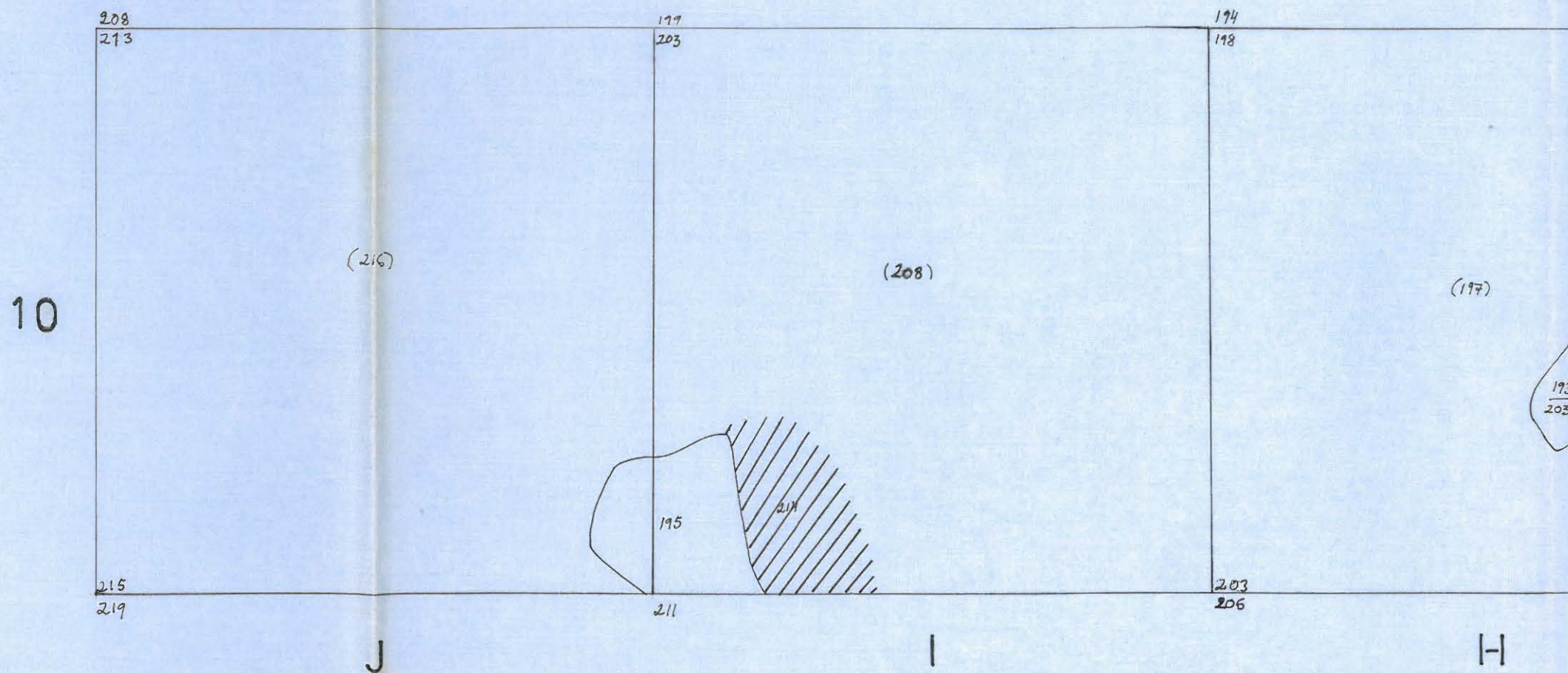
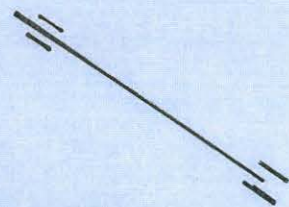
MAIVAUS 1970, M. SCHAUMAN

ASOKARTTA, ALUE VIII GHIJ 10, piirtänyt Lea Väkeväinen

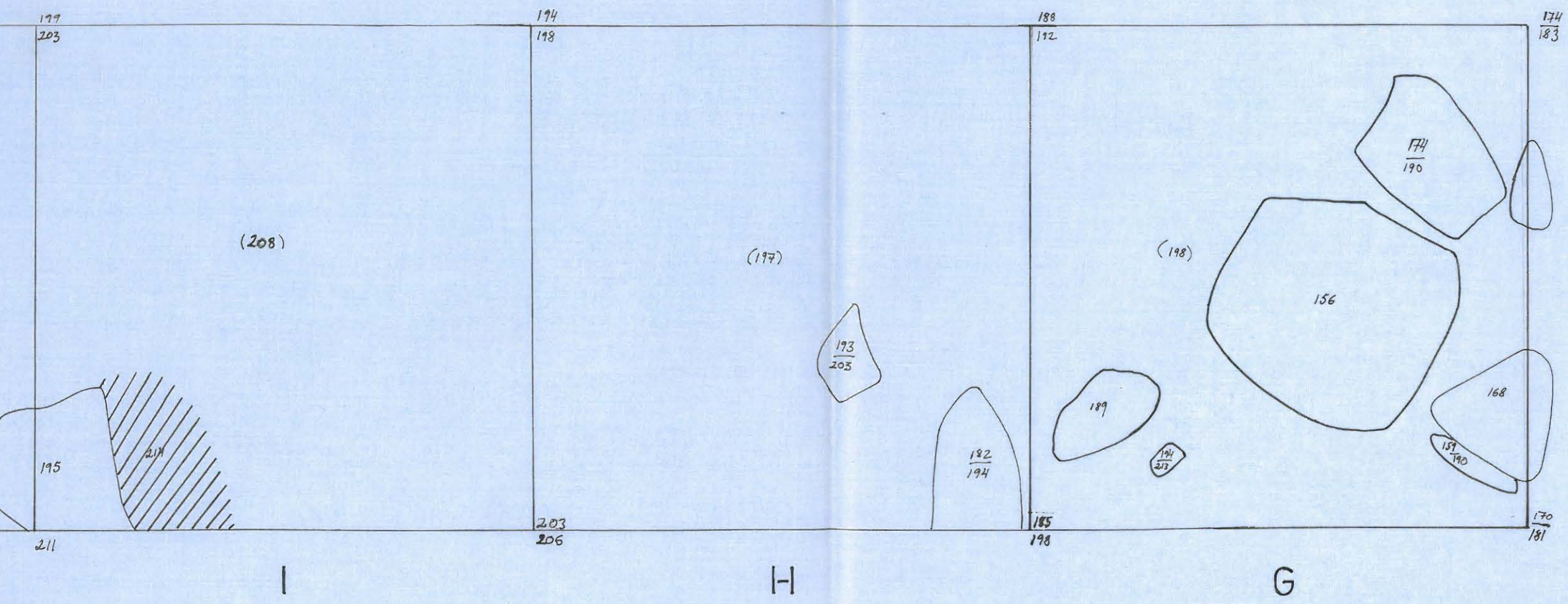
20

P 244

 mullansekaista savimaata

LAHTI, Renkomäki, Ristola

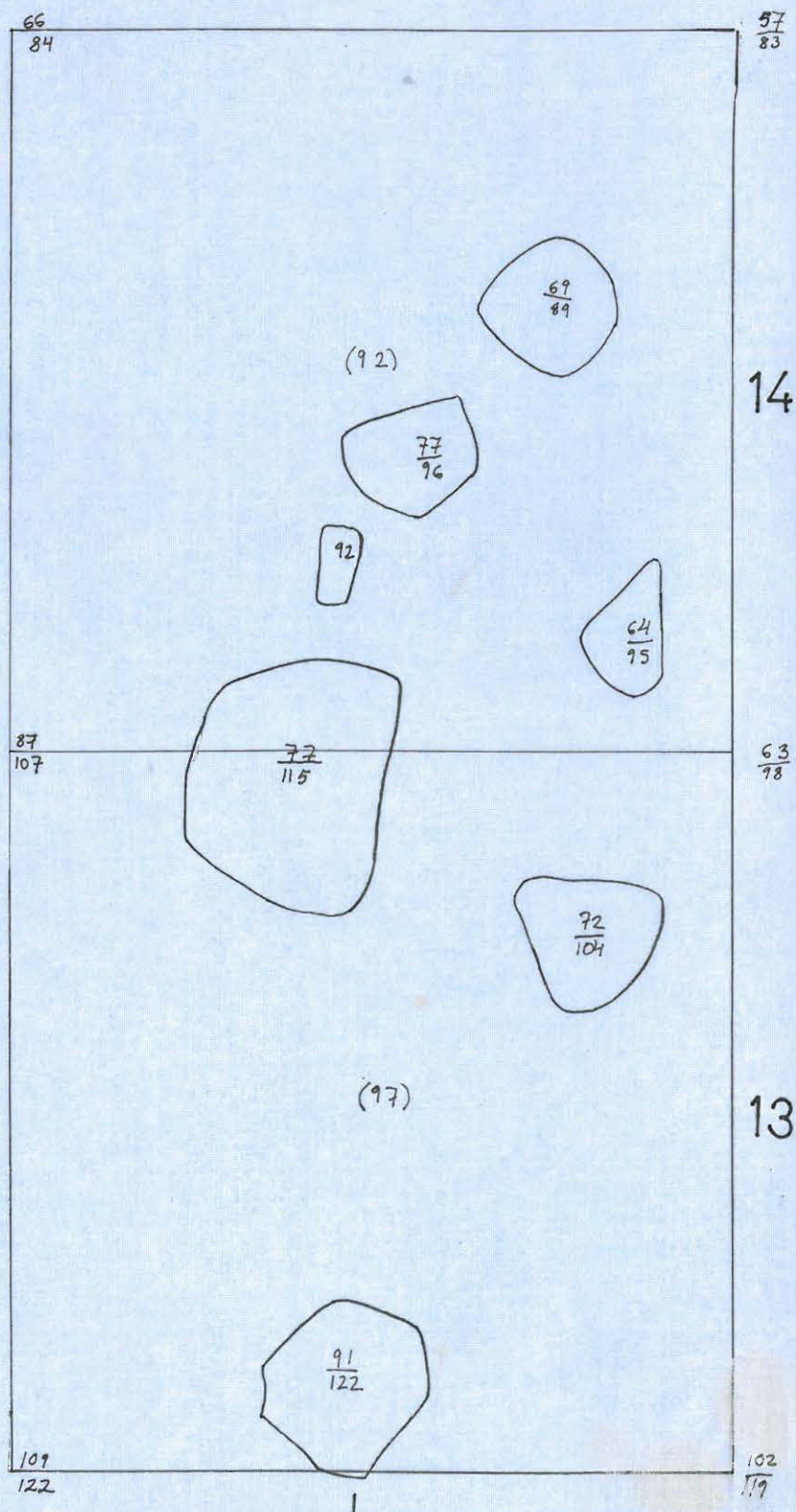
KAIVAUS 1970, M. SCHAUMAN

TASOKARTTA ALUE VIII, L13,14

piirtänyt Lea Väkeväinen

1:20

KP 174

LAHTI, Renkomäki, Ristola

KAIVAUS 1970, M. SCHAUMAN

PROFIILI II, PIIRTÄNYT LEA VÄKEVÄINEN

1:20

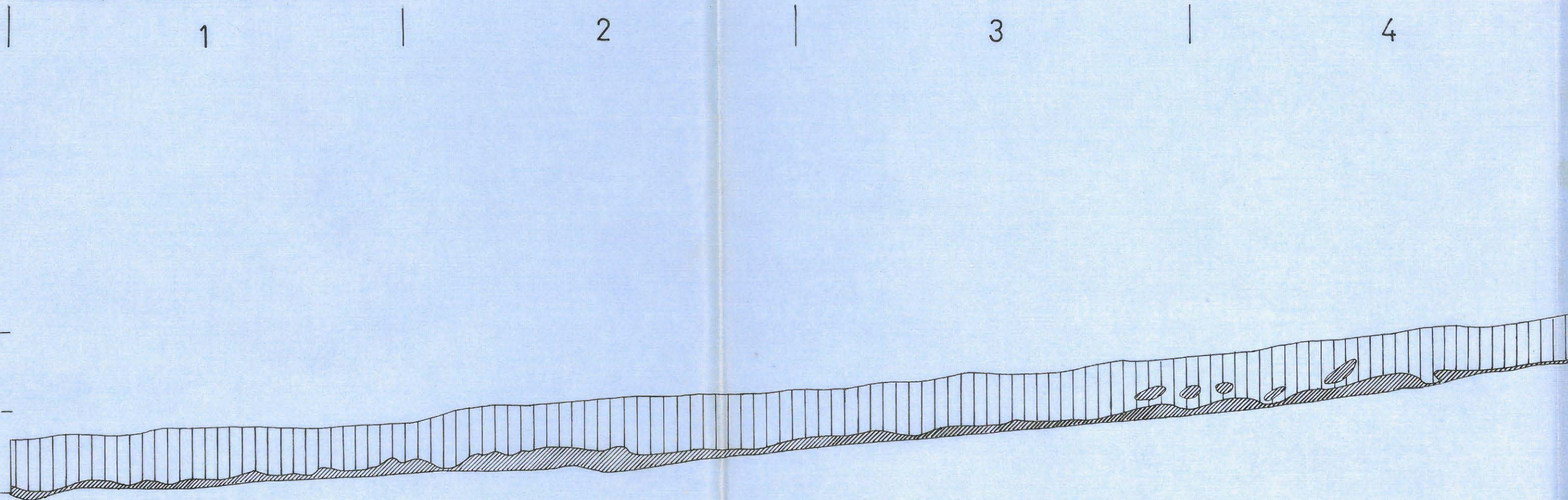

 TURVE KERROS

 SAVIMAA

 HIESU

 TIELLE AJETTU HIEKKA

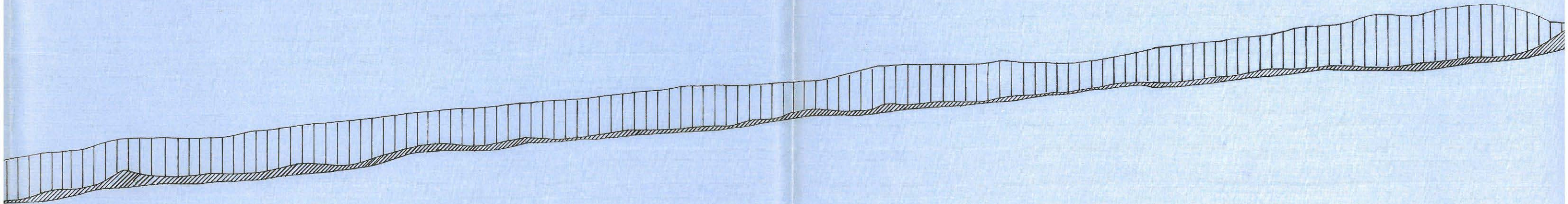

5

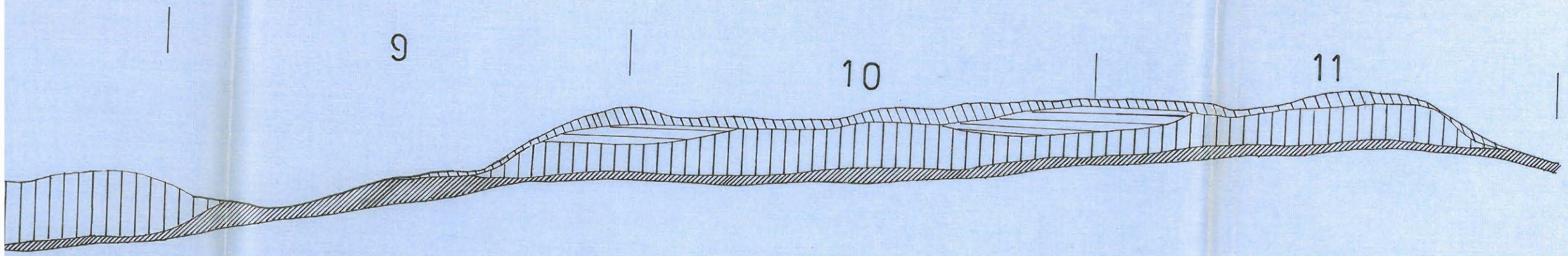
6

7

8

LAHTI, Renkomäki, Ristola

KAIVAUS 1970, M SCHAUMAN

PROFIILI L, alue VIII, PIIRTÄNYT LEA VÄKEVÄINEN

1:20

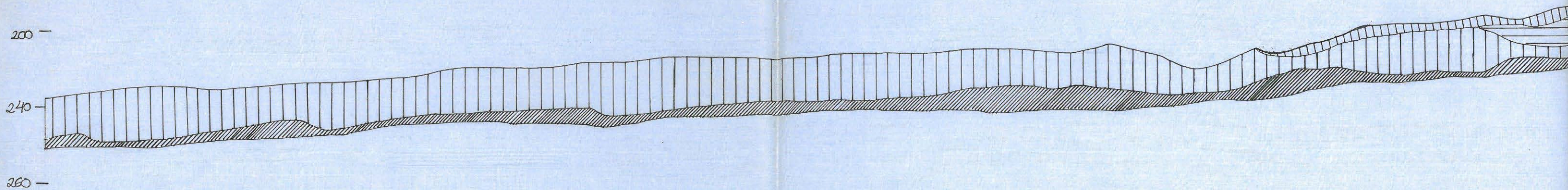

 TURVEKERROS

 SAVIMAA

 HIESU

 TIELLE AJETTU HIEKKA

6

184

7

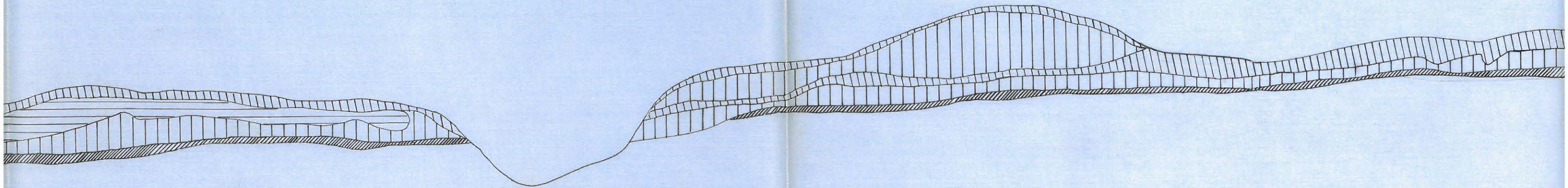
165

8

142

9

152

10

136

11

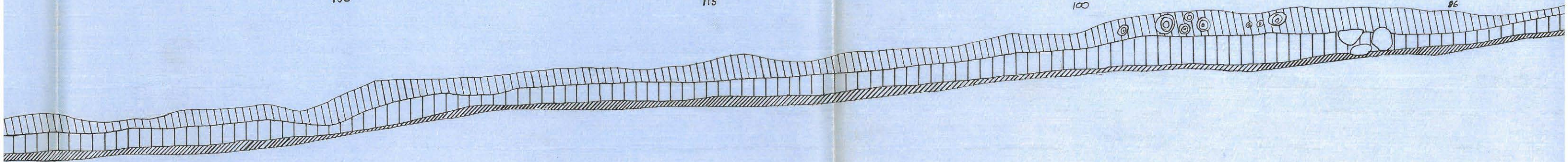
115

12

100

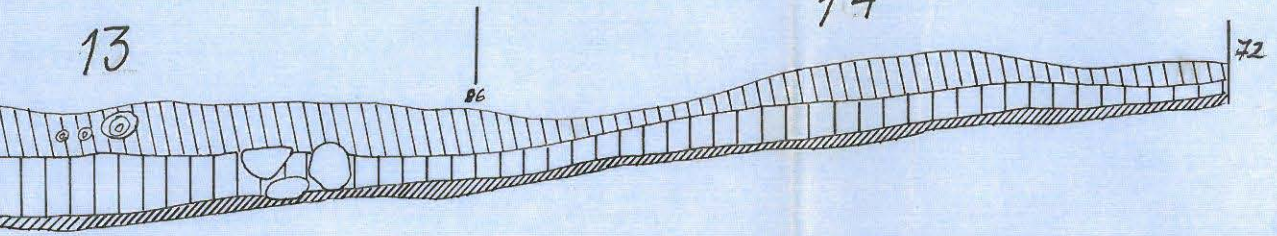
13

86

13

14

72

LAHTI, Renkomäki, Ristola

36000

36001

Moreenikarjanteen läntinen rinne
entisen ladon paikan kohdalta
Työmoatoksin oikealla puolella näkyy
koeja II.

36002

36003

Moreenikarjanteen luoteinen rinne
lounaasta

Marianne Schaurman 1970

35991

35992

35993

yleiskuva asuinpaikka-alueelta. Kuvat otettu Porvoon
joen länsirannalta

35994

35995

Yleiskuva asuinpaikka-alueelta "lännestä" päin

LAHTI, Renkornäki, Ristola

Kaivausalue VIII 36011

Kaivausalue VIII 36012

Kaivausalue VIII 36013

Kaivausalue VIII 36014

LAHTI, Renkornäki, Ristola

Kaivausalue VIII 36018

Kaivausalue VIII 36019

Kaivausalue VIII 36020

Kaivausalue VIII 36021

Mariaune Schauman 1970

LAHTI, Renkomäki, Ristola

36015

Kaivausalue VIII

36016

Kaivausalue VIII

36017

Kaivausalue VIII

Kooja E, ruudut 1-6, ja
36007
viereiset ruudut

Kooja E, ruudut 11, 12, 13 & 14
36008
länestä

Ruudut J, J, K 6
36009

Kaivausalue VIII
36010

Moreeniharjanteen läntinen rinne ³⁵⁹⁹⁶ ³⁵⁹⁹⁷
lounaasta

Moreeniharjanteen läntinen rinne ³⁵⁹⁹⁸ ³⁵⁹⁹⁹
luoteesta

36004

Porvoonjoki

36005

koeaja II lännestä

36006

koeaja II lännestä

36022

TVL'n työmaankoppi

36023

kartanpiirtäjät
Lea Väkeväinen ja
Teppo Korhonen